СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРҐАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 235. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 8. жовтня, 1924. VOL. XXXII. No. 235. Jersey City, N. J., Wednesday, October 8, 1924. THREE CENTS

Петерсонська поліція розбиває страйкове віче.

ПЕТЕРСОН, Ню Джерзі, 6. жовтня. — Поліція розбила віче страйкуючих ткаляних робітників під ратушем.

Страйкуючі думали відбувати віче не під ратушем, але в Турн-гали. З огляду на те, однак, що міська влада заборонила відбувати страйкові віча в сій гали на тій основі, що страйкарі спроваджують собі бесідників споза Петерсону, поліція вислала 20 полісменів, які задержали похід страйкарів до сеї галі.

Заким поліція оглянулася, страйкарі вже заняли сходи під ратушем і вже до них промовляв Джан Батерворт, соціялістичний кандидат до конгресу зі 7-ого нюджерського округа. До страйкарів прилучилася величезна маса цікавих і командант поліційного відділу затилефонував до заряду поліції по допомогу. Коли на площу під Ситигол наспіло нових 50 полісменів, сержант поліції перервав промовцеви бесіду та став зібраним читати так званий „райот ект", себто закон про заворушення. Публика засвистала його й ніхто його не чув.

Скінчивши читати, він підійшов до бесідника та арештував його, двоє дівчат, що тримали американські прапори коло бесідника, та ще вісьмох учасників віча. Троє перших се американські горожани, останні імігранти. Їх приведено на поліцію та обжаловано за нарушенне спокою та здержуванне вуличного руху.

Страйк петерсонських ткаляних робітників почався ще 12. серпня. На нього вийшло з початку 16,000 робітників. Частина з них уже погодилася зі своїми підприємцями, але більша часть ще далі страйкує. Страйк від самого початку відзначився завзяттєм робітників та безпощадними зарядженнями судів.

ДЕЙВИС КРИТИКУЄ НЕРІШУЧУ ЗАГРАНИЧНУ ПОЛІТИКУ УРЯДУ.

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 26. жовтня. — В своїй агітаційній промові виголошеній тут до великого числа слухачів, демократичний кандидат Дейвис заявив, що він бувби приняв запрошенне Ліги Народів до участи в женевській конференції, якби він у той час був президентом Злучених Держав.

Дейвис називав теперішню заграничну політику републиканського уряду пливанням без керми, куди вода несе.

ДОМАГАЮТЬСЯ ВСІХ ФАКТІВ ПРО АЛЮМІНІЙ.

ВАШИНГТОН, 6. жовтня. — Шейфер, голова демократичного національного комітету, заявився нині у міністра скарбу Мелона, щоби сей подав до публичного відома всі факти про монополь в алюміновім промислі, які відкрила тарифова комісія.

Як відомо, висліди розслідів тарифової комісії звертаються якраз проти Мелона, закидуючи його алюміновій компанії монополь над цілим аліміновим промислом у Злучених Державах.

ЛА ФОЛЕТ ПОДАЄ ПОДРОБИЦІ СВОЄЇ ПРОГРАМИ.

РОЧЕСТЕР, Ню Йорк, 6. жовтня. — Поступовий кандидат сенатор Ла Фолет подав у своїй промові, яку він виголосив тут, докладний плян своєї діяльности на случай, якби він став президентом Злучених Держав.

Він уважає, що першим обовязком його булоби прочистити всіх тих урядників, що допустилися надужить в урядованню. Опісля він предложивби конґресови ряд реформ, а колиб конґрес їх відкинув, він яко президент віднісбися зі сими проєктами до цілого народа.

Його заступник сенатор Гвілер виголосив того самого дня промову в місті Сиэтелі, в стейті Вашингтоні, і закидав у ній, що теперішний уряд віддав державі зелізниці на Алясці в руки своїх приятелів та банкирів.

ОСНОВУЮТЬ ТОВАРИСТВО ТЕРПИМОСТИ.

ЮТИКА, Ню Йорк, 6. жовтня. — Нині відбулися тут перші загальні збори нове основаного товариства „Гемилтон-Джеферсон Асосієйшен", яке поклало собі за ціль поширяти патріотизм, але рівночасно боротися проти духа нетерпимости в господарстві, політиці й релігії.

Межи членами-основателями є 50 протестантів, з котрих майже кождий є членом масонської організації, та 50 католиків, з котрих кождий є членом католицької організації Лицарів Колумба.

ПОБОЮЮТЬСЯ НОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ НА КУБІ.

ГАВАНА, 6. жовтня. — Уряд вислав нині 400 жовнірів до провінції Камаґей та Орієнте, в яких він побоюється в короткім часі нового повстання.

Послідної неділі в сих провінціях прийшло вже до бійок межи поліцією та прихильниками бувшого президента Менокаля.

БІДНА АМЕРИКА НЕ БУДЕ БАЧИТИ „РОСІЙСЬКОГО ЦАРЯ"

НЮ ЙОРК, 6. жовтня. — Юрій В. Голохвастов, бувший капітан російської царської гвардії, заявляє, що „їх величество російський великий князь Кирило" не думає вибиратися з Парижа до Злучених Держав.

Значить, чутка, що якісь американські капіталісти хотіли помагати своїми міліонами великому князеви в його виправі по російську корону, покажеться виссаною з пальця. Капітан Голохвастов каже, що він все знає з першої руки, бо він є військовим представником їх величества російського великого князя Кирила в Злучених Державах, і він дістав про се докладну телеграфічну звістку від самого Бориса Бразоля, котрий знова є політичним представником їх величества російського великого князя Кирила...

ПАРОХІЯНИ ПРОГНАЛИ СВОГО СВЯЩЕНИКА ЗА ЖЕНЯЧКУ.

ГЕКЕНСЕК, Ню Джерзі, 5-го жовтня. — В католицькій італійській парохії св. Антона з Падови в Гекенсеку розійшлася чутка, що їх возлюблений парох о. Антін Джуліо Ленца рік тому назад оженився тайком з одною своєю парохіянкою. Парох заперечив поголоску. Тоді хтось роздобув і показав громаді урядове свідоцтво шлюбу. Парох мимо сього перечив. Комітет обурених громадян доручив священикови письмо, в якому парохіяни писали своєму пароxови, що вони дають йому на два дні запевнення, що йому й волос з голови не спаде, але по двох днях за нічо не ручать. По двох днях справді перед парохіяльним домом зібралася така громада розярених парохіян і парохіянок, що священик мусів покликати поліцію, щоби вона вивела його зпомежи возлюблених вірних.

ПОЛАГОДИЛИ СПІР ЗА ТІЛЕСНУ КАРУ В ШКОЛІ.

ЕЛМСФОРД, Ню Йорк, 5-го жовтня. — Сварка за право вчителів бити шкільні діти ще не покінчена, однак і прихильники і противники тілесної кари згодилися вже на пропозицію, яка відай доведе до полагодження справи. Піднято саме думку, щоби справу тілесної кари віддати під голосованне самих шкільних дітий.

ЖНИВА ВІЙНИ.

Статистичні дані виказують, скільки приблизно людей згинуло підчас світових воєн, почавши від Наполеона. І так в наполеонських війнах згинуло 2,100.000 людий, т. є 233 людий денно; в кримській війні 785.000 т. є 1.075 денно; у французько-пруській 45.000 т. є1.125 денно; у російсько-японській 160.000 т. є 291 денно; в балканській 462.000 т. є1.344 денно. Але всі ті війни перевисшила світова війна, яка кромі міліона калік інвалідів коштувала людскість 12,996.571 убитих. Коли додамо до цього матеріяльні шкоди світової війни, які досягли астрономічної суми 337 міліярдів долярів, то матимемо приблизну картину лихоліття, яке ми пережили.

ЩО ЇДЯТЬ ВЯЗНЕНІ ЗВІРЯТА.

Берлінське „Зоо", має чималий клопіт з вигодуванням „питомців" свого ріжномастого звіринця. Кожен рід звірят їсть, що іншого і кожен консумує питому собі скількість. І так цар царів — лев, консумує 5—7 кг. сирого мяса в день; леопард 3—4 кг гиена2, шакаль 2, лис 1 до півтора. Білий медвідь їсть часом 2 а часом 4. кг. мяса залежно від апетиту. Малпи, які дістають тільки снідання їдять те саме, що чоловік, молоко, хліб мясо, і богато овочів, верблюд потребує 15 кг. сіна і 3—4 відер води до пиття. За те примо ненаситним єсдон, — який зїдає 10 кг. буряків, 8 кг. грису, стількиж вівса, 3 бохонці хліба, сотнар сіна а все те закропляє 3—12 відрами води.

ДОБРА ОРГАНІЗАЦІЯ.

Варшавська поліція впала на сліди розгалуженої організації, яка займалася звільненням від військової служби.

НАЙШЛИ УБИЙНИКА ЕРЦБЕРГЕРА.

На основі документів одержаних від суду в Оффенберзі, як також висліду конфортації з німецькими розвідчиками будапештенський карний суд сконстатував, що назвище перебуваючого н Мадярщині Ферстера є псевдонімом Гайнріха Шульца, який убив Ерцберґера Від децизії мадярського міністра справедливости залежить видача Шульца німецькій владі..

КЛОПІТ З НОВИМИ БАНКНОТАМИ.

Як відомо польська каса випустила нову емісію пяти-золотових банкнотів, яка в дечому ріжниться від попередної емісії На львівському двірці арештовано якогось пана, що купував білет і платив за нього банкнотом нової емісії. За несвідомість касієрки мусів відпокутувати, „обиватель" кількома годинами арешту, поки не стверджено автентичности банкноту.

СВ. ЙОСАФАТ НА ІНДІКСІ.

Польська державна прокуратура при окружному суді в Золочеві почала карне доходження проти пароха С. Барилова, в радехівському повіті о. Івана Нагурського, який йназвав св. Йосифата вірним сином греко-кат. церкви і українського народу. За те місцева поліція зробила донос, на основі, якого закинено о. Нагурському злочин з 202 параграфу з. к.

АРЕШТУВАННЯ ПОЛЬСЬКОГО КУРЄРА.

В Гамбурзі арештовано ще 10. м. місяця польського дипльоматичного курєра Червінського, який дотепер остає в тюрмі. Причини арештування часописі не подають.

НЕ ПЕРШИЙ І НЕ ОСТАННІЙ

З Данціґа утік з цілою родиною польський „промисловець" Врешинхскі, головний акціонер жирового банку, доконавши міліонових злочинність.

ЛІКВІДАЦІЯ ПОВСТАНЧОЇ ГРУПИ В КИЇВЩИНІ.

В чигиринському повіті Київської губернії, захопили червоноармейці повстанчу групу, яка оперувала, в тому районі від трох місяців і мала за собою ряд нападів на поїзди і магазини. Ватажкі групи онажка і Цубульського розстріляно на місці.

СТРАЙК В БОРИСЛАВІ.

З днем 15. ц. місяця завмер весь фабричний і копальняний рух в Бориславі. Тогож дня рано о 10 годині відбулося на площі робітничого дому віче, на якому провідники страйкового руху, мотивували причини страйку і робітничі дезідерати. Після реферату ухвалено резолюції, в яких робітники протестують проти обнижения платень, заявляючи солідарну згоду боротися з тим посягненням на робітничу екзистенцію. Вечером відбулося віче жінок Настрій спокійний.

ФАКТ ЧИ ЗЛОБА ШОВІНІСТІВ?

Вшехпольські ґазети доносять, що коли оборонець Штайґера др. Ґрек вийшов зі судової салі, зібрана юрба Жидів вхопила його на руки і понесла улицями міста. Підчас тої овації мали дрови Ґрекови розентузіязмовані учасники витягти портфель, в якому був весь гонорар за оборону Штайґера...

ВІДГОМІН БУДІВЕЛЬНОЇ КАТАСТРОФИ У ЛЬВОВІ.

Роботи над забезпеченням зарисованих мурів камениці ч. 4. при вул. Скарбківській у Львові вже покінчено, супроти чого дозволено дельокованим з тої камениці мешканцям вернути до своїх домів.

ЩЕ ОДНА ТАЙНА РАДІОСТАЦІЯ.

З Кракова доносять що в одному з домів при вул. Крашевського викрито тайну радіостацію, яка мала комунікування з совітами.

Заповідають нові вибори в Англії.

ЛОНДОН, 6. жовтня. — Тутешня преса заповідає, що правительство Партії Праці не одержить заяви довіря в середу, 8. с. м., і тоді парлямент буде розвязаний і нові вибори будуть розписані в падолисті.

ХОЧЕ ЗГОДИТИСЬ ПЛАТИТИ.

ПАРИЖ, 6. жовтня.— В тутешних урядових кругах кажуть, що Франція повідомить правительствоЗлучених Держав, що вона хоче умовитися з ним щодо сплати Америці воєнного довгу ще перед скликанням всесвітньої розоружної конференції.

ФРАНЦІЯ УСТУПЧИВА.

ПАРИЖ, 6. жовтня. — Французьке правительство заявило нині свою згоду на допущенне Німеччини до Ліги Народів.

Сподіваються, що Німеччина приступитьдоЛіги Народів ще сього року.

ЕРРІО ХОЧЕ ПРИЗНАТИ СОВЕТИ.

ПАРИЖ, 6. жовтня. — Комісія для розгляду російської справи, яку назначив премієр Ерріо, заявилась за негайним правним признанням російської советської влади.

Кажуть, що тепер Ерріо готовий небаром признати уряд совєтів.

7-ПРОЦЕНТОВА ПОЗИЧКА ДЛЯ НІМЕЧЧИНИ.

БЕРЛІН, 6. жовтня. — Небаром будуть видані бонди на позичку в сумі $200,000,000, яку ухвалили для Німеччини алянти на основі пляну Доса. Бонди підуть на біржу по 97% вартости, а відсоток вони нести-муть 7%.

Крім Англії й Америки закуплять бондів на значнійшу суму також у Франції, Бельгії, Швайцарії і Голяндії.

ПОЛЬЩА ПРОДАЄ ЧУЖІ ЛІСИ.

ВАРШАВА, 5. жовтня. — В місяці вересні с. р. почали працю англійські тартаки в Біловежській пущі, на Білоруси під Польщею. „Сенчурі Трост Компені" хоче на основі умови з польським урядом вивозити річно міліон кубічних метрів дерева. Згадане товариство збудувало лісову зелізницю і канцелярійні будинки. З початком падолиста має відійти до Англії перший транспорт дерева.

ЩО РОБЛЯТЬ ПОТОМКИ ГАБСБУРСЬКОЇ ЦІСАРСЬКОЇ РОДИНИ.

ВІДЕНЬ, 6. жовтня. — Один син Франца Фердинанда вчиться на адвоката, а другий на лісничого. Один правнук Франца Йосифа вчиться малярства, а сини Леопольда Сальватора електрику і винаходи. Його сестра варить і шие. Так зміняються часи.

ВІДСИДІВ 46 ЛІТ У ВЯЗНИЦІ.

ЛОНДОН, 6. жовтня. — В Англії помер один 79-літній старець. Він за безчисленні крадежі відсидів 46 літ у вязниці.

ПАПА ЦІКАВИТЬСЯ РАДІОФОНІЄЮ.

РИМ, 6. жовтня. — Папа римський дуже цікавиться розвитком радіотелеграфії. На його бажанне позволив італійський уряд Ватиканови збудувати стацію радіотелефонічних вістий. В Римі був звісний американський винахідник радіофонії Гемонд. Він предложив італійському урядови й армії нову тайну радіофонічну систему. Папа довідався про побут Гемонда у Римі і запросив його до Ватикану, щоби поінформуватись у нього про найновійший винахід. Винахід Гемонда основується на сьому, що вісти, висилані його системою, можна держати в найбільшій тайні. Так буде уладжено стацію у Ватикані.

ГОЛОДУЄ ЗАДЛЯ ЗГОДИ.

ДЕЛІ, Індія, 3. жовтня. — Провідник національного руху Індійців Магатма Ганді, котрогоп британська влада засудила на тюрму за пропаганду бойкотовання Англійців („неспівділання з Анлійцями"), голодує вже три тижні.

Він голодує, щоби спонукати вірних ріжних релігій в Індії до згоди.

Провідники релігій скликали конференцію і ухвалили порозуміватись і співдіяти, а покинути спори і боротьбу, щоби Ганді міг покинути голодівку.

Тепер в Індії є 220,000,000 гіндусів, 70,000,000 магометан, 12,000,000 буддистів, 3,000,000 християн.

9.500 РОЗВОДІВ ПРОТЯГОМ СІМ МІСЯЦІВ.

БУДАПЕШТ, столиця Мадярщини, 5. жовтня. — Питанне розводу на Мадярщині набирає все більшої ваги. Ще ніколи не вносили стільки подань у справі розводів як останніми місяцями. Будапештенські суди зладили статистику, з якої довідуємося, що за час від 1. січня 1924 до 15-го серпня полагоджено взагалі 9.500 розводових справ. У правничих і судових колах сподіються, що се число дальше зростати-ме.

Найбільше розводів з причини обосторонного знеохочення. Суди полагоджують пересічно 10—15 справ денно. Як причину в найбільше випадках подають фінансову скруту.

СКРУТА НА МЕШКАННЯ В МОСКВІ.

МОСКВА, 5. жовтня. — Мешканева скрута в Москві дуже велика. Тому влада видала декрет, на основі якого для одної особи призначено вісім квадратових метрів мешкання. Хто має більше мешкання, може до 14 днів одержати лоньятора, але тільки такого, який має право голосовання до совєтів. В інших випадках мешкання визначує мешканевий уряд. Сі розпорядки звернені проти приватних торговців, які згідно з конституцією не мають права голосовання, а в ноймайбільше мають вельми просторі мешкання.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ВЧЕНІ СТРУСІ.

Французькі вчені язикознавці з французької академії наук, які укладають великий словар французької мови, постановили не приняти в словар слів, що означають людий, які добачують побіду в програній. Мовляв, у Франції нема місця для таких людий, значить, не потрібно й слів.

Не треба належати аж до академії, щоби побачити, на стільки вчені поминулися зі здоровим розумом. Якби вони були глибше подумали, то не булиб ішли за пустими воєнними фразами французьких генералів. Не далиб вони так скоро заагітувати що в Франції нема ніяких „пораженців", бо поражені є в кождого народа, і є вони теж у Французів. Зрештою, хочби їх і не було у Французів, то ще й тоді не булоби рації відкидати сі слова. І в французькій мові є богато слів на означення річий, яких у Франції нема; французька плодючість, приміром, уже давно скінчилася, а прецінь слова на її означення в словарі ще осталися.

Та вже найсмішнійші вчені професори тим, що вони думають слова викинути з мови через викинення їх зі словника. Забули сердеги, що про принятє слова в мову не рішають вчені при зеленім столику, а живі люди своєю живою мовою. Як живі люди в живу мову приймуть слово, то й незнати які рішучі заяви вчених йому права горожанства не відберуть.

Словом, таке безглуздне се рішення французьких учених, що аж вартаби застановитися, звідки справді в учених головах така думка взялася?

Просто, звідти, що вони хочуть, аби в Франції не було людий, які дивляться байдуже на національний погром. Не хочуть вони, аби такі люди були в Франції, і ось вони постановили їх знищити за одним замахом — через відобрання їм імени. Як струс дає собі раду в небезпеці в той спосіб, що ховає голову в пісок, думаючи, що небеспека йому вже не грозить, як він її не бачить, так і французькі вчені думають, що дефітистів у Франції не стане, як не стане назви для них у французькім словнику.

Не треба думати, що лишень струсі в Африці та вчені в Парижі такі розумні ради вміють найти на небезпеки. І серед нашого народа таких учених та струсів богато. Пише нам недавно один український патріот, що він уже ніколи Поляків інакше не називає, як лишень Ляхами. Другий посилає витинок з польської ґазети про засуд американських урядників польського походження за нарушення прогибіційного закона та додає: „Подайте й в нашу ґазету, щоби й наші люди деколи могли Полякам чвиркнути в зуби, які вони злодії". А ще один написав навіть „поезію", в котрій пишеться про якогось ґероя, який тут в Америці вдарив у лице Поляка, який хвалив Польщу.

Що один і другий і третий любить Україну та український народ, про се не можна сумніватися. Але рівночасно треба додати, що не дуже вони її розумно люблять. Бо щож українському народови з того, що український патріот в Америці не буде Поляків інакше називати, лишень Ляхами? Що буде українському народови з того, що якийсь Українець чвиркне Полякови, що Поляки злодії? Або що з того, що хтось побе по лици Поляків в українській ґазеті?

Ні з одного, ні з другого, ні з третого українському народови користи нема. Ні від українських визиванок, ні від українських чвірканъ, ні від українських поезій українська сила проти Поляків не росте. Від сього всего ні один волосок не спадає з тіла гнобителів України. Хочби сотки людий завзялося бити Поляків у писки в поезіях в українських ґазетах, хочби тисячі людий взялося чвиркати Полякам злодіями, хочби ми всі лишень їх і лаяли Ляхами, то з того Поляки можуть спокійно в кулаки сміятися.

Зовсім інакше булоби, якби той, що хоче Поляків Ляхами визивати, подав одного доляра на підпомогу українській пресі під польською кормигою. Зовсім інакше булоби, якби той охочий чвиркати Полякам післав доляра на визвольну боротьбу українського народа проти Польщі. Зовсім інакше, якби той, що потився над поезією, за той час попрацював, а гроші післав до краю, щоби там хтось справді побив якого ворога нашого народа.

Від того, що в пісни Поляка в лице вдариться, що Поляка назветься Ляхом, що чвиркнеться йому польськими хабарниками в Бофало, стане лекше лишень тому, який свою душу може вдоволити такою дешевою побідою. Українському народови від сього лекше не стане, як не стане в Франції більше патріотів з того, що в французькім словари не стало зрадників, як не пропаде струсева небезпека від того, що він її з піску не бачить.

ЧОРНОСОТЕНЕЦЬ І ЖИДІВКА ПРО УКРАЇНУ

Знищуюча характеристика гетьмана Скоропадського. — Щоденник київської студентки. — „Отвратительная украинская анархія". — Жидівський рай під добровольцями. — Цікаві спостереження. — Розум і утроба.

(Від спеціяльного кореспондента „Свобода").

7.

Хоч ми й переконались, що московський чорносотенець навіть „ідейний" і порівнюючо порядний стає звичайнісіньким брехуном і блазнем, як тільки починає говорити про Україну, проте дамо п. Горкові ще раз слово. Цим разом вислухаємо з його уст характеристику бувшого гетьмана. Ми доволяли місцеві умови.

„Тримав себе Скоропадський поважно й пишно, наскільки намагався довести своє щире українство... й рівночасно в приватних розмовах з московськими діячами висловлювався цілком інакше. Перед ними він пояснював своє українство тактичними вимогами моменту, але віри в себе і в свою лояльність до Росії він ні в кому не викликав. Нікчемний опортуніст, він не зумів здобути собі стільки-небудь значної кількости прихильників ані в українофільськім таборі, ані серед Москалів, і так саме наглo й безслідно зник з політичного обрію, як несподівано грою випадку на нім появився"......

Гірко й тяжко буде п. Скоропадському, коли він на своїм берлінськім дозвіллі прочитає цю знищуючу характеристику. Та що робити: з пісні слова не викинеш! До того ж ми вважали потрібним її навести, бо це одиноке правдиве місце з усього того, що понаписував московський чорносотенець про Україну.

8.

Спомини „київської студентки" носять цілком инший характер.

Авторка не ховає того, що вона Жидівка й до того буржуазна Жидівка. Вона цілком свідома свого національного й клясового становища. Під зглядом національним вона раз-у-раз протиставляє себе й своїх — „їм", себ-то Українцям і Москалям. Своє соціяльне, клясове становище вона зраджує тим, що раз-у-раз говорить про „наші 9 кімнат", „наші коні", „наш винний льох", „наші цінні папери" тощо.

Але вона багато вчилась, багато читала, багато думала. Вона в тисячу раз інтелігентнійша від московського чорносотенця Гурка. І все-таки вона з ним згоджується в негативним, ворожім відношенню до України й українства. Ріжниця лише в тім, що московський чорносотенець глузує, а інтелігентна Жидівка — боїться.

Коли мова мовиться про Україну, обоє перестають думати й віддаються інстинктовному почуттю ненависти до ворожої їм стихії. Для Гурка самостійність України означає зредуковання Росії до розмірів великого князівства московського, а для київської Жидовки — погроми.

9.

„Сподіваюсь, що припиниться вічна стрілянина по ночах і взагалі не буде огидливої української анархії", — записує київська студентка під днем 6. лютого 1919 р., коли большевики знов обсадили Київ.

Минає неповних сім місяців, у Київі приходять денікінці, й наша авторка записує під датою 30. серпня:

„Н. здається з полегкістю віддихнув, і тому, що пішли большевики, і тому, що приходять добровольці, а не Петлюра: він чогось дуже боїться Петлюри... Я знаю багатьох Москалів (навіть монархістів), які так ненавидять Українців, що волять їм большевиків. П. ще літом переконувала мене, що й Жидам буде краще при добровольцях, ніж при Петлюрі. Дійсно, не зважаючи на те, що вони мають міністра для жидівських справ, Українці вирізують цілі містечка".

Як бачимо, при всій своїй інтелігентности авторка не йде дальше звичайного констатовання фактів. Українці роблять погроми — а тому краще большевики, краще добровольці, краще сам дідько, ніж Українці, ніж отой страшний „Петлюра"...

10.

Та минає кілька днів, і київська Жидівка вже криком кричить:

— Утекти! тільки втекти з краю злоби й ненависти!..

А через два місяці вона констатує:

— Добровольчі війська обернулись у банди...

Що пережило жидівське населення Києва за ці два місяці, про це дуже докладно оповідає щоденник „київської студентки". Таких тортур, такого знущання й таких насильств Жиди ніколи не зазнали від Українців. Але авторка знов не робить висновків. Панічний страх перед Українцями не дає їй отямитись, прийти до себе, порівняти й розважити.

Тільки один раз, коли большевики знов були в Київі й зі свого боку заходились переслідувати Жидів, авторка ледве спромагається на порівнання, але на яке! — „Який приємний був **український фарс** у порівнанню з комуністичною трагедією!" — зітхає вона. Отже в кращім разі українська національна трагедія була для нашої авторки „фарсом", а в гіршім — „огидливою анархією"...

11.

Там, де національне чи расове почуття не засліплює її очей, наша „київська студентка" вміє бути іспостережливою, і безсторонньою.

Вона, напр., подає низку цікавих спостережень що до большевизму.

Під датою 28. червня 1919 р. вона записує:

„Я навіть не поцікавилась побачити й почути Троцького. Кажуть, що він тут не мав ніякого успіху й поїхав, заявивши, що Україна подібна до місячної редьки: в середині біла, а назверх червона...

„Мені здається, що... Україна безумовно не співчуває большевикам... Їх опорою є, без сумніву, Великоросія... Нема чого посилатись на Лотишів чи на Хінців. **Большевизм — це щось специфічно московське, й коли він проявляється в инших народів, що населюють Росію, то лише тому, що вони заразились від Москалів, а не навпаки**" (підкреслення наше).

Як відомо, досвід минулих пяти років блискучо потвердив справедливість цього спостереження. До чого київська Жидівка на власну руку дойшла при перших кроках большевизму на Україні, це нині зробилось загальним переконанням.

12.

Московський чорносотенець потрафив написати вічну характеристику невдалого „гетьмана на годину". Київська інтелігентна Жидівка спромоглась „своїм умом" дійти до того, що большевизм — специфічна московська хороба. Знати, розум у них є. Та як тільки доходить до українського національного руху — цей розум відмовляє служби. Московський чорносотенець уміє тільки глузувати:

— Ги-ги, Хірківъ... Опредѣленно польскій языкъ... Поплативнійся жизнью предатель... Полуграмотный составитель народныхъ пѣсенъ...

А київська інтелігентна Жидівка вміє лише тремтіти й злоститись:

— Огидлива українська анархія... Українці вирізують цілі містечка... Український фарс...

Ради на це нема ніякої. Треба тільки числитися з фактами й добре їх затямити.

Радянин.

Прага, 16. вересня.

В СОВІТСЬКІМ РАЮ

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Чим найбільше хизуються московські червоні владики, так се внутрішньою міццю й закріпленнем своєї комуністичної держави. Читаючи їх теревені про сю могутність, силу, міць, яку вони не перестають рекламувати повсякчас, і на якім місці, мимохіть підпадаєшся підозрінню, — чи не з переляку часом сі митці свого шахрайського діла пускають людям тумана у вічі. Знаємо-ж ми не одну, справді сильну, велитенську державу, міцну і в середині і зокола, але майже ніколи не чуємо, щоб правителі її тим чванилися на ввесь світ так, як се роблять некоронованi червоні царики московської комуністичної деспотії. Підозріння ваше цілком підтвердиться, коли ви пильніш придивитесь і прислухаєтесь до того, що коїться в самім серці СССР, в Центральнім Комітеті Російської Комуністичної Партії (ЦКРКП). А коїться там вельми цікаве щось, але таке, що йде всупереч усім їхнім викрикам про спаяність і міць держави. Вірнішою е очевидно, відома колишня заява одного з лідерів харцизької московської зграї: „Ми на краю провалля, та нема кому штовхнути нас!"

Що се саме так є, як каже не засліплений тимчасовою большевицькою перемогою визначний комуніст, бачимо хоча-б з такої звістки з Москви: „На пленумі ЦК РКП вечірнє засідання 18. VIII. майже цілком присвячене вислуханню доклада колеґії ОҐПІ (Че-ка). З відомостей, котрі йдуть з комуністичних верхів Москви, видно, що доклад справив на членів пленума гнітюче враження, особливо в тій своїй частині, в котрій наводилося дані **про заколоти серед робітничих і селянських мас і про хитання червоноармійських військових частин,** доповнених на 90% молоддю, яка в своїй масі негативно ставиться до командирів-комуністів і політкомів (політичних комісарів).

Політичних виступів за 8 місяців 1924 року, як подає доклад, було на 45% більш, ніж виступів за два останні роки (1923 і 1922) разом. Льояльність безпартійних робітників до компартії, через збільшення безробіття, дорожнечі, різко понизилась за останні 9 місяців і відбилася на заміні компартійців у фабкомах, завкомах (фабричні і заводські комітети) і в професійних організаціях безпартійними. Зрістріжноманітних організацій „соціял-соглашательського" (себто демократичного) характеру збільшився своєю кількостю не лише між робітниками, але і в селянських масах, які саботують заходи совітської влади і ухиляються від державних повинностей. Наприкінці докладу було зазначено, що **з 1-го до 10-го серпня на теріторії СССР було ліквідовано 96 політично-економічних робітницьких виступів і 26 селянських розрухів. (За 10 днів!). В 39 випадках було вжито збройної сили".**

Таке задоволення, така міць, таке спаяння, такий спокій панує на совітській Шипці.

Кождий день приносить звістки про те, як, поки-що спорадично, але все частіш і частіш, перекочується хвилі заколотів і повстань з півночи на південь СССР і з заходу на схід. І найцікавіше в сім явищі те, що дієвими особами сих виступів суть не „буржуазні недобитки" та нещасна інтеліґенція, а **робітники й селяни,** як се бачимо ми із самого докладу на пленумі ЦК. Дивовижна картина! Робітники й селяни, ощасливлені комуністичною **робітницько-селянською владою** з лютістю здіймають молот і серп супроти своїх добродіїв! Не дармо стали люди кажуть, що правда, як олива наверх вийде, що можна шахрувати навіть найвищими лозунгами, гаслами та брехати безпардонно раз, два, але не до безкраю, бо „невчене око загляне в саму душу глибоко-глибоко", і „роздуються незабаром заковані люди, — настане суд, і потече сторіками кров у сине море!"

Ми могли би без кінця наводити тут випадки тих заколотів і гамування їх совітськими збройними псами; але, за браком місця обмежимось найновішими. Ось що пишуть, напр., з Київа.

„З 13-го на 14-го серпня в Київі **організований** натовп виступив рішучо супроти совітської влади. У всіх промових нищилися комуністичні відозви і написи, так само, як і на богатьох совітських установах; розбито памятник Марксови. Комуністи після сього попрацювались вибратись із Михайлівського і Фролівського манастирів, де були їхні комуністичні клюби. Настрій київського населення дуже підвищений, бо сподівається кривавої помсти від сов-влади."

„В Катеринославській губ. підчас подавлення селянських заколотів 20-го серпня, катеринославське ҐПІ знову вислало на засланнє 44 особи, запідозрені в організації селянських розрухів. Серед висланих 9 учителів і 13 робітників Брянського заводу".

„В листівці робітничої групи, випущеній у Москві 10-го серпня, вміщено таку кореспонденцію з Бахмуту: В Сталінськім (Юзовськім) районі, на руднику „Югосталі", в перший день страйку зявився місцевий начальник ҐПІ зі збройною ватагою і запропонував негайно стати до праці, загрожуючи вжити зброї і негайно арештувати керовників страйку. Між чекистами й робітниками виникла сутичка, а потім бійка. Чекисти почали палити в робітників з рушниць, поранивши 4-ох робітників. Робітники у відповідь закидали ватагу чикистів вугіллем; тоді чекисти ще раз стрільнули й розігнали робітників по шахтах. В наслідок сутички на місці бійки залишилося 17 ранених, з котрих двоє другого дня померло в рудничій лікарні, а ввечері в робітницькім поселку було заарештовано 32 шахтарів, що стояли на чолі страйку. Такі сутички в Донбасі (Донецький басейн) стали **звичайним явищем.** У звязку з сим у Донбасі утворилася надзвичайно напружена атмосфера, що загрожує кривавими подіями".

Взагалі звістки про страйки в ріжних місцевостях СССР за останні часи набрали хронічного характеру. Відбувся, напр., величезний страйк на віть у „Ленінграді" (Петербург), в самій резиденції голови Комінтерну, радомисльського Жидка Зиновева-Апфельбавма. Бастували робітники петроградського торговельного порту, і начальство оголосило було в нім стан облоги.

„В Мелітопольськім повіті (Катеринославщина) вибухнули селянські розрухи в звязку з затриманнем збіжжа на засів. Селяни вбили одного агронома й трьох партійців, що завідували сим збіжжем".

А ось що діється на Кавказі, в Грузі. В Горі частину гарнізону розбройли броневики, що прибули з Тифлісу. Тифліські залізничні майстерні страйкують. Мцхет очищено від селянських загонів, що йшли на Тифліс. Місто Ново-Сенаки захоплено повстанцями. В Чіятурських рудниках шахтярі кинули роботу й передались до повстанців. Чіатурська залізниця охороняється кавалерією. Чуятурський загін повстанців одкинуто в гори. Залізнична лінія Сумбатово-Борjом і Бакурияні в руках повстанців. В Душеті оповіщено стан облоги; населенню заборонено виходити на вулицю пізніш 7. год. В сельських місцевостях Горійського, Душетського і Тифліського повітів комуністів вирізано селянами. Ст. Пойлі на маґістралі Баку-Тифліс 30-го серпня була в руках повстанців. Пойлінський залізничий міст не було зірвано тільки завдяки тому, що сов-влада виконала вимогу повстанців увільнити зпід арешту повстанський комітет на ст. Каразяи".

І т. д., і т. д.

Сказати, щоб такі явища свідчили про спайку, міць і силу „робітницько-селянської" влади, трудно. Не свідчать вони й про особливу любов робітників та селян до „своєї влади. А большевики-ж по всіх газетах так люблять хвалитися тим, що населення їх „обожає".

Наприкінці подам до уваги читачів ще одне, надзвичайно характеристичне, модерне для сов-влади явище, котре кидає яскраве світло і на настрої большевицької московської псюрні на місцях.

„Політбюро (фактична верховна влада СССР), з огляду на донесення губкомів голодних місцевих РСФСР і України про масові випадки самовільного залишення партійцями відповідальних адміністраційних посад у сельських районах, наказо через центральну контрольну комісію (чека над чекою) губерніяльним контрольним комісіям негайно виключити з партії назавше всіх партійних робітників, котрі без дозволу залишили свої посади і тим сіють тривогу в партійній семі. **Сей наказ викликано панічним утіканнем комуністів з голодних повітів, де розлютоване селянство жорстоко мститься над своїми ворогами, влаштовуючи облави на представників компартії,** які виїзжають на села виконувати службові обовязки".

Така міць совітської влади в масах, і так „обожают" її піддані.

М. Джеря.

ВІД УКР. ДЕМОКРАТИЧНОГО КЛЮБУ В НЮ ЙОРКУ.

Український Демократичний Клюб має великі задачі до виконання. Цілі задля яких Клюб зорганізовано єсть між иньшим давання моральної помочи своїм членам по можности у всіх справах; нашій іміграції в Америці і цілому нашому народови взагалі.

За наш рідний край ми не повинні забувати, але і не забувати нам про наше життя тут в Америці, нашій прибраній вітчині, з котрою мусимо зживатись не поодиноко, бо через те грозить нам асиміляція, — але бути зорганізованими і громадно виступати в тутешнім життю спільно з Американцями як велика і сильна українська організація горожан Америки.

Одна з найголовнійших потреб для істнування і розвитку Клюбу єсть відповідне поміщення, котре відповідалоби як не в цілости, то бодай хоть по більшій части вимогам і цілям задля яких Клюб зорганізований. Щоби Клюб був в силі краще і з більшими користями виконувати свої цілі, мусить мати більший і гарнійший льокаль.

На двох попередних зборах члени вже підносили гадку купна дому на власність Клюбу, однак до так великого діла потрібно участи всіх членів Клюбу, а що найменьше дві-третих частин всіх правосильних членів.

Длятого після запавшої ухвали попередних зборів, отсим склакуємо **загальні збори Клюбу,** котрі відбудуться в суботу, дня 11. жовтня 1924, на 8. годину вечер, до власного льокалю, 59 Ст. Маркс Пл. (8. улиця), Ню Йорк.

Товариші Члени! Не будьте байдужними супроти—так преважної справи. Коли Вам залежить на тім, щоби Клюб міг відповідно служити Вам зокрема і нашому народови взагалі, то приходіть всі на заповіджені збори і кличте другіх членів, бо участь кождого члена єсть конче пожадана для оконечного переведення ухвали і довершення купна власної хати для Клюбу. 235

Виділ Укр. Демократ. Клюбу.

ЧАС УЖЕ ЗНАТИ, ЯК ЗВАТИ СЕБЕ.

Переїзджаючи сего літа через поблизькі „стейти", я мав нагоду побути якийсь час по ріжних місцевостях, де переживають наші земляки. Майже всюди зауважав я такі „чуда", що аж мені самому було соромно. Є справді богато культурних громад, але є ще й богато зі злими старими звичаями. Не маю на думці їх критикувати і поправляти їх блуди, але раджу, щоби усі свідомі забралися вже раз до роботи, і викорінили те зло, що в нашім народі полишилося, бо час нам уже зрозуміти хочби таке: хто ми є і до якої народности належимо.

Крайна пора, щоб накінець приняти одну назву, „український", а всі другі назви, які до сего часу істнували поміж нашим народом, треба раз на завсіди викинути. Бо чи не смішно, що люди з того самого народу, оден зве себе „Русин" другий „Руснак" третий „Малорос", а ще инший уже цілком по дурному „Ґрік Кетолик".

Неливо булоб, колиб такі назви затримались тільки між робітництвом, але на жаль мушу сказати, що декодрих таких назв придержується і інтелігенція. Так н. пр. я думаю, що кождий священник знає, що вірні його церкви є Українцями; проте повинна і має бути на церкві напись, що це церков українська а не так, як подекуди еще до нині можна побачити на церкві фальшиві написи, що як їх читаєш, то думаєш що ти в Росії, а не в Америці. Богато залежить від наших отців духовних але таксамо і від парохіян. Мусимо всізвернути увагу, щоб на наших церквах були відповідні написи, по українськи і по анґлійськи, щоб нас не вважали чужі за Москалів, Греків, або якесь чударницьке племя Рутенів.

Декому може здаватися, що це маловажна річ, але так воно не є. Через поміщення назви „українська церква" ми робимо розголос для української справи.

Коли на наших церквах не поміщуємо правдивого напису, тоді чужинці можуть мати нас цілком справедливо за нарід „невигласків", який не знає навіть того, що мала дитина повинна знати, а саме, як її нарід називається.

Кождий знає, що поправка написів вимагає коштів: на переміну церковних „чартерів" і вставлення нового напису. Але на таке не можна жалувати пару центів, бо це справа загальногозначіння.

Таксамо треба відповідним властям подбати і в Римі, щоби там перестали нас звати перестарілою назвою „Рутені", а ввели дійсну назву нашого народа „Україні".

Нігде і нікому не даймося розривати і ділити. Постіймо за ту назву, якою зве себе здавна девять десятих пайок нашої нації. Ми Українці і тільки Українці на усім великім просторі України, від Кавказу аж поза Карпати!

Подорожний.

ДОПИСІ.

НЮ ЙОРК.

Концерт в честь героїв, розстріляних Ляхами.

В неділю, дня 5. с. м., відбувся в „Нар Домі", в Ню Йорку, справді величавий концерт в першу річницю смерти Ілька Скочиліса, Миколи Коваля, та Олександра Павлишина, героїв мучеників, розстріляних Ляхами в Золочеві, дня 20. вересня м. р., террористично-революційну діяльність проти польського ярма. Концерт був устроєний заходом заслужених комітетів Золочівщини і Зборівщини, істнуючих в Ню Йорку від двох літ та працюючих в користь своїх рідних повітів так, що сі оба комітети стали справдішним приміром, як повинносй орґанізувати поміч на льокальні народні потреби в старім краю. Досить згадати, що сі оба комітети зібрали на українські школи і бурси в Золочеві і Зборові майже по 2.000 долярів лиш в самім Ню Йорку. Якби так всі повіти мали свої комітети в кождій більшій укр кольонії в Америці (Ню Йорк, Шікаґо, Клівленд, Дітройт„ Бофало, Нюарк' Рочестер, Пітсбурґ, Филаделфія , Скрентон, тощо) і подібно збиралиби гроші на свої повітові цілі в старім краю, то Ляхи зуби поломалиби на нас в скорім часі.

Концерт устроєний остальної неділі, був так солідно улаґджений, як все, що ті оба комітети роблять. Чистий дохід з концерту призначено на будову памятника на могилі розстріляних героїв Золочівщини і Зборівщини.

Вже о 8. годині саля в „Нар. Домі була так набита, що аранжери вечера мусіли застановити видачу вступів. Ще раз показалось, що саля „Нар. Дому" є вже замала для нюйорської, укр. громади, бо скільки разів публика надієсь почути добрі продукції, скілько разів, яких 200—300 осіб не може дістати тікетів задля переповнення салі. На салі була така духота, що співакам, декляматорам, і бесідникам з трудом приходилось захопити повітря. Се також знак, що треба нової просторої салі.

Коли занавіса розчинилася, видці побачили на сцені могилу з хрестом, а Український Октет (пані Литвинова, Черевко, Чавдирова, Штемберова та панове Бажанів, Якубенко, Гребенецький, Павликовський і Чавдарів з б. славного „Укр. Хору") в прекрасних українських одягах виконав „Ми жертвою в бою нерівнім лягли..." звісний похоронний марш, в новій Гармонізації професора „Укр. Консерваторії" п. М.Гайворонського. Враження було від самого початку потрясаюче і надало настрій всьому вечерови. До глибоко поважного настрою причинилась також коротка промова дра Цегельського, що розказав в живий образовий спосіб про справді геройську смерть сих трех невчених але характерних патріотів, котрі перед дулами польських рушниць тямили лиш про одно — **про волю рідного краю,** а опісля візвав присутних піти бодай в малій части слідами тих трех, що все зложили на вівтари вітчини та в тім же дусі виховувати своїх діток.

Слідував концерт, на який зложилось дві декламації. два соля один дует, один квартет та ще два октети. Деклямацію виконали — першу („До праці брати" — Грінченка) ученик 3-ої кляси укр. школи, А, Гулька, а другу („Прольоґ" до Франкового „Мойсея") п. Евг. Ляхович, б. офіцир укр армії. Обі деклямації були виконані, кожна в своїм роді, дуже добре Пані О.Кочубеєва, звісна нашій нюйорській та околичній публиці, артистка, виконала Лисенка„Нащо мені чорні брови", а викликала бурею оплесків ще раз докинула арію Гальки з опери Монюшка. Пані Кочубеєва була вчера, при повній голосу і обі її продукції випали прегарно, Особливо в арії „Гальки" п-ні Кочубеєва розвинула всю силу свого голосу і його Пан Павловський, професор „Укр. Консерваторії, показав, що він не лиш теоретик співу, але й знаменитий соліст-баритон. Він виконав „Молітесь братія!", композицію йогож власну у аранжировці п. Гайворонського, до слів з Шевченкових „Гайдамаків" (проповідь архимандрита, що святить гайдамацькі ножі). Композиція в початку і фіналі уже сильна і робить враження. В середині сила ослабає, може тому, що сама проповідь в середині входить в детайлі, які музикою не так легко ілюструвати. Деяке скорочення середньої части вийде лиш на користь композиції. Виконанне пана Павловського було знамените, а ще краще відспівав він Шуберта „Дівчина і смерть", та хоч коротку, але дуже тяжку до виконання повну глибоких чувств. Ту годиться згадати на акомпаніторa, проф. „Укр. Консерваторії" п. Стембова, що іменно при пісні Шуберта розвинув свій артизм у виконанню пянового супроводу. Дует „Праля", Композиції Лисенка, виконали п-ні Коґубечва і Чавдирова (мецосопран і альт) напричуд гарно.

Одною з кульмінаційних точок концерту був квартет Стеценка „Прометей" до слів Коваленка. Се композиція великої сили та бездоганної структури — Се здержаний крик революційного духа. Се молитва до мученика за світло за правду, за волю. Квартет, а властиво квінтет (панове Бажанів, Павловський, Гребачевський, Чавдарів) виконали його викінчено і на жадання публики мусіли повторити продукцію. Укр. публика в Ню Йорку такий має музичний смак.

Октет, згаданий в горі, виконав ще дві продукції „Чуєш брате, мій"... композицію молодшого Лепкого в новій пригировці Гайворонського та „Стоїть явір над водою" в пригировці О. Кошиця. Обі композиції, як майже всі точки концерту, були дібрані та поважної хвилі — се властиво два похоронні марші. Публика оплескувала їх гарячо.

На конець вечера дано короткий живий образ, наче моментальну одноактівку памятоміну. Підноситься завіса. Під муром вязниці стоять дві бліді, біло звязані розхістані постаті з руками звязаними в зад. Проти них польські жовніри в федератках виміряли в їх груди мучеників дула смертоносних рушниць. В ту мить з позасцени падуть вистріли: бах; бах; бах. На сцену впадає відділ укр. повстанців-червоножупанців. Секунда боротьби і польські жовніри лежать покотом, а виведені на смерть мученики увільнені. Укр. козак-повстанець наступає груд убитого Ляха. На сцену входить український нарід — наш славний октет і співають „Ще не вмерла Україна". Публика стає і прилучаєсь до співу. Всі в піднесенім настрою — видці, актори співаки. Ролі в цій пантоміні відіграли Н. Кобзій, Ст. Олійник, Осип Куців, Д. Дячин, Е. Ляхович, В. Головацький та Ст. Пришляк, так, що зробили справді враження на публику.

На тім концерт скінчився. Годиться додати, що його знаменитим аранжером був [illegible]ак Базяк. Він поставив нюйорський концерт на висоті справдішніх вечерів краси і штуки. Се вже третий ним аранжований концерт в Ню Йорку, що дорівнює старокраєвим святочним концертам.

Оден з публики.

В. Будзиновський.

ЯК БИ МУЖ СКАЗАВ.

Оповідане.

(9)

(Докінчення).

Хиба втечу.

Скрізь знайдуть вас.

Втечу на край світа. Хоч би теє те, до Америки!

Заки виберетеся до Америки вже будете в Івановій хаті. Хто знає, чи дома вже не жде на вас жандарм.

До дому не верну. Таки просто відси їду до Америки. В старостві про цілу ту пригоду з теє те, мерцем ще безпечно нічого не знають. Зараз як тільки настане день, піду взяти пашпорт.

Вам пашпорт дадуть, але синови ні, бо він має йти до війска. Окрім пашпорту ще треба мати шіфкарту і троха гроший.

Гроші позичу у Лейби, що має крам в ринку. Заставлю зо два морги поля. Або продам. Як треба буде, то й пять морґів. Також продам віз і коні.

Хочете продати два три морґи? — Як би при їх помочи можна втечи від того кримінажу. Як би ними ми оба, себто я і Сень заїхали до Америки.

Адвокат призадумався.

Ви справді хочете продати шматок вашої землі і їхати разом з сином до Америки?

Як треба, то теє те, треба. Продам.

Є добра нагода. Один професор хоче купити десь під лісом, два три морги. Йому одинаково, поле, сіножать, чи ліс. Він хоче поставити хату на літо. Ви мабуть маєте сіножатку під самим лісом.

Саме таке, як йому треба. Є три морги. В тім пів морґа ліса. Там і річку має і жерело з дуже доброю, теє те, водою.

Отже ви рішилися їхати теє те, до Америки?

Просто відси?

Рішився. Поможіть мені, то я, теє те, добре заплачу вам. Хоч би мав ще морґ продати.

То зробимо так. Підемо зараз до того професора. Стягнемо його з ліжка, так як ви мене стягли. Як дібете торгу, то підемо до нотаря. Він мій приятель, отже вилізе з ліжка раньше ніж звичайно. Підпишете контракт і професор заплатить вам всю готівку. Гадаю, що він також купить коні і віз. Гроший на дорогу будете мати більше ніж треба.

А пашпорт, а син? Як він проберееся за границю?

Щоби пробратися за границю з Австрії в Німеччину, пашпорт цілком непотрібний.

Як їде хлоп, то його чіпають за пашпорт, бо догадуються, що то еміґрант. Старого чіпають для його власного добра. Щоби не пускався в таку дорогу без гроша, або щоби провідати, чи він не попав у руки яких ошуканців. Молодого парубка чіпають, бо догадуються, що то дезертир. Вас, ні вашого сина не будуть чіпати, бо ви поїдете як пан, Сень поїде як панич.

Я пан, Сень теє те, панич?

Хто гляне на наші одяги, то зараз побачить, що ми хлопи.

Поїдете переодягнені з панська. Вам дам мій старий одяг. Сенькови одяг мого сина. Небогато порахую. Тепер ходім продавати вашу сіножатку.

Клим пішов з адвокатом до професора. По короткім торзі всі пішли до нотаря. Підписали контракт і професор виплатив Горбачеви купу гроша. Купив коні, віз і три морґи, в тім пів морґа ліса і півтретя сіножатки.

Клим вернув з професором і з адвокатом до його канцелярії, куди позвали також Сеня. Адвокат приніс два одяги і казав обом хлопам переодягтися.

Тепер уважайте, — промовив до них, коли вони вже переміниилися в панів. Дам вам два листи. Один заадресований до аґента в Катовицях в Німеччині, на самій границі. Той аґент вербує робітників з Галичини до Прус. В тім листі я питаю його, чи не потребує сотки косарів. Як би на границі хто чіпав вас, то скажіть, що ви їдете до Катовиць до аґента. Як не схоче повірити, покажете йому сего листа. Гадаю, що за границю до Прус проберетеся без ніякої напасти. Як вже будете в Катовицях, то сего листа спаліть. Окрім того дам вам другого листа до еміґраційного аґента в Гамбурзі. З Катовиць поїдете до Гамбурґа і передасте аґентови сего листа. Він продасть вам шіфкарту і відчалите першим кораблем. Аґентови пишу також, що ваші документи себто метрики вишлю йому почтою. Чи вашими кіньми заїдете за дві години до залізничої стації?

Дві милі? Мої коні не зробили би за дві години двох миль? Такі коні?! Але ті коні вже теє те, не мої. Купив професор.

Він вам позичить їх. Правда пане професор?

Позичу. Ще й за погонича буду. Відвезу вас на залізницю і з кіньми верну. Окрім мене і пана меценаса ніхто не буде знати, куди ви повіялися.

Пан Климентій Горбач і панич Семеон Горбач сіли на візок. Очивидно з заду, як пани. Поганяв професор. Візок покотився. Всі хлопи, які стрічали, здіймали перед Горбачами хто капелюх, хто шапку, бо бачили, що то їдуть якісь пани. Якісь дуже великі пани, коли поганяв професор. Перед залізничу стацію заїхали саме тоді, коли жандарм привів до міста і передав темничникови скованого пробоща, бо то той пробощ стріляв крізь вікно до мерця. В ночи Горбачі вже були в Катовицях. Коли до Сімушок приїхала судова комісія і ствердила, що пробощ пострілив мерця, оба Горбачі вже сиділи на корабли в гамбурґськім порті. Ще десять днів і вони станули на американській землі. Все те сталося через таку, як Горбач Клим сказав, дурницю.

Адвокат поклав ґазету на столі і став крутити папіроску.

Тільки всего? — спитала Горбаниха.

Ще не все, — адвокат відповів. — Я прочитав вам лиш те, що пише ґазета. Для вас воно так, наче б писав ваш муж. Бо воно всьо справді було так, як стоїть в ґазеті. Муж на те прислав ґазету, щоби самому не писати. Решту він пише в листі. Зараз прочитаю вам.

„Вжи з ґазети знаєш, що і як було, та як я опинився в Америці. Я не скоро верну до старого краю. Хиба аж адвокат напише, що дурниця, через яку я втік, передавнилася, що мене вже не будуть чіпати за ту комедію з мерцем. Сень вже взагалі не верне під рідну стріху, бо він дезертир. Дезертирство ніколи не передавнюється. Сень щасливий, що втік від війска, але банує за Паранею Штукарівною. Я хочу мати тут коло себе й Іванка і Катрю. Приїдьте всі сюди. Отже продай худобу, інвентар і тілько ґрунту, кілько треба на дорогу, та щоби ще сюди привезти які три тисячки. Решту ґрунту виарендуй твому братови. Як він не схоче, то кому иншому. Нашу хату дай на час захоронці і читальни, бо вони бездомні. Але нехай дадуть кавцію, що не зруйнують. На все те потрібна моя повновласть. Залучаю її до листа. Гадаю, що до тижня справишся з усім тим, та що я найдалі до місяця обійму тебе, Іванка і Катрю. Як Штукарі і їх Параня ще не відреклися Сенька, то нехай Параню вишлють з тобою сюди і нехай діти тут поберуться".

Бабі аж очи засвітилися, коли почула таке. Ще більше Іванкови. В місяць пізнійше ціла родина була вкупі... в Америці. З ними і Параня Штукарівна.

Все те зробила така „дурниця".

Конець.

Василь Софронів.

ШПІОН.

(Оповідання).

(Конець)

— Ти справді шпіон?

Не відповідав нічого. Лиш та мовчанка відповіла за нього.

— То зле! — Голос вартового якось завагався, а потім тихше мов мимовільно прогудів:

— Розстріляють-..

Сіпнувся від того слова й знова розсміялася йому в очі смерть.

— Чуєш? Розстріляють!..

— Усе пропало! — І почув у грудях великий жаль. Якийсь тусок незглубимий зашарпав нараз його серцем.

— Діточки, мої бідні!

Плакав і розповідав вартовому. Все! Все! Як він був заможним господарем у селі, як його любила його молода жінка, як його любили його маленькі діти. Як прийшла війна і він мусів йти стріляти людий. Все! Все!

Безрадно мовчав вартовий. вчуваючо-зрезигноване слово: го устах висіло те страшне спі- Та почув арештант, що на йо- — Розстріляють!

— Втікти! Втікти- — забилася нараз думка в його мозку. — Вбити вартового й утікти!

Здрігнувся, сіпнув собою від тої думки, що вогнем опалила його душу.

— Холодно! — сказав вартовий іприсів коло нього накрилися кожухом.

А він хотів крикнути, щоб не сідав коло нього, хотів відтрутити його від себе але мовчав і не рухався. Чув на собі тепло його тіла й здрігався від нього, а в душі палила його страшна думка.

— Убити й утікти!

Кидався й відганяв її від себе втікав від неї. Та вона гонила за ним і кричала: — Або його смерть нині, або твоя, завтра розстріляють тебе, як ти не вбеш його й не втечеш!

— Ти хворий! Дрожиш цілий — промовив печаливо вартовий і обтулив його кожухом. Потім зітхнув. Був безрадний. В нічім не міг помогти йому. Задумався. Полетів думками в свою маленьку хатину, в темну кімнату. Може й вона, його Настя не спить тепер... Може думає про нього...

— Сиди спокійно! Не кидайся! Накрийся добре кожухом. Незабаром буде зміна й знову будеш мерзнути!

Накривав його обтулював, як хвору дитину.

А в душі арештанта реготалася смерть:

— Чуєш незабаром прийде зміна усе пропало. Або твоя смерть або його. Вибирай! Чуєш? Бо я вже в тобі, ти вже мій!!!

І чув її голос у своїм тілі.

А там із кута із темряви дивилися на нього його діти. Усміхалися й кликали його до себе, до життя.

Смерть. Холодна смерть засіла в грудях його.

— Убий! Це не гріх! Тепер війна! Він твій ворог. Він сам може завтра буде стріляти до тебе цим крісом, що держить його в руках. Він ворог. Убий, а будеш жити, втічеш до своїх і будеш ще героем! То не гріх! Убий!

Щось бунтувалося в нім щось кричало, щось сіпало в його грудях: — Ні! Ні! — та все тихше, та все слабше...

І знов зачорнілося перед його очима спрямоване на нього крісове дуло. Так близько... близько. Ось, ось стрілить і вбе... А смерть кричить убий, бо вбю тебе!!!

І нараз він почув, як обірвалося щось у нім, як зникла десь його воля, його думка, а лишилося те одно огненне слово: — убий!—І одно нестримне бажання, розпучний порив: — Жити Непереможною силою взяли його за руку і тихо легко повели її все вище, вище по грудях вартового...

Почув під пальцями мягку, теплу шию... Стиснув... Судорожно ціпко, мов залізними щемками...

Тиснув і чув, як поволі уступала смерть з його грудий і переходила в тіло вартового.

ЗНАЧІННЯ І ЗАВДАННЯ КНИЖКИ.

Книжка!..

Хто її не бачив?.. Хто її не знає?..

А преціњ у нас так мало приклонників друкованого слова і щирих приятелів цих чорних значків, повязаних ланцюгом людських думок. У нас здебільшого недоцінюеться значіння рідної книги в життю і вихованню людини, а ще меньше в життю народу. А вжеж прямо злочином являеться байдуже відношення українського громадянства до своеї духової культури, до свойого рідного слова, якого видимим знаком є книжка!..

А преціњ завдяки книзі — всі начилися читати, писати й рахувати; тільки пр ипомочі друкованого слова кождий з нас стає грамотним і здобуває собі потрібне фахове знання та загальну освіту. Бо — „книжки є нашими учителями, які вчать без бука й примусу, без крику й гніву, без подяки й гроший. Колиж приходимо до книжок — не стрічаємо їх ніколи сплячими; якщо питаємо — не заховують перед нами своїх думок; не лають, коли помиляємося! не глузують з нас, коли чого не вміємо, чи не знаємо” — так говорить про книжку англійський кардинал з XIII. віку — Рішард де Бюрі (Bury).

„За допомогою книжки”, — каже другий англійський письменник Самійло Смайлс — „Кождий грамотний чоловік має право й змогу ввійти в царство людського знання. Навіть найбіднійший може прийти в товариство великих учених і не буде вважатися за непрошеного гостя”.

Бо на сторінках книги заховані незбагнуті таємниці божества і безкраї всесвіту. Там записана крівава історія людських змагань і тихих еднань; там міститься праця учених, фільософів, мистців, письменників і взагалі всі здобутки людської праці й людського ума. Ланцюг дрібних букв вяже з собою найдальші простори й народи землі, злагіднює нетерпимість релігійних світоглядів та звичаїв, вирівнює соціяльні нерівности клясових інтересів, розвязує національні складні питання, одним словом — книга є тим звеном між людьми, яка лучить усіх жителів нашої планети у велику всесвітню громаду і еднає живих з мертвими. Бо народ складається не тільки з тих, що сьогодня живуть, але також з тих, що давно повмирали, а котрих думками, досвідом, творами й працею годуємо сучасне громадянство. Кожде покоління залишає по собі печать свойого духа й складає данину на річ майбутньої правди! Нехай не бракує й нас у храмі книги, і нашого слова, і нашої творчої думки й вселюдських змагань за ідею правди, добра й краси!..

Це мова книжок, німих сторінок, задрукованих „мертвими” буквами. Треба тільки вміти їх читати!..

Зрозуміли це з давен-давна визначні діячі людства, які вважали книжку вірною товаришкою чоловіка й покровителькою людської думки. Для доказу нехай мені вільно буде навести деякі більш цікаві відзиви письменників та вчених про вагу і значіння книжок.

Вже старинний грецький історик Діодор (Сицилій) учив своїх учеників, що „через письмо й книги живуть мертві в памяти живих”. „Тільки німі сторінки книжок заховують нам слова богів і мудрців, передаючи їх майбутнім поколінням”.

Знову великий римський бесідник Сенека голосив, що „життя без книжок є смертю і могилою для живих людий”.

Другий римський промовець, славний Марк Ціцеро сказав, що „дім, у якому немає книжок, подібний до чоловіка, що не має душі”.

Святий Тома з Кемп — шукає спокою між книжками; св. Августин наказує своїм монахам-однодумцям читати святе письмо кождого дня; св. Ґутберт вважає непростимим гріхом знищення якоїнебудь книги, а св. Кирило і Методій були першими агітаторами книжкової справи у Славянщині.

Великий поет Італії Петрарка сказав, що йому „приємніше розмовляти з мертвими книжками, ніж з тими живими, які вважають себе тому живими, що бачуть своє дихання в студеному повітрі”.

Подібну думку висказує англійський поет Джон Мільтон, який називає „книжки живими істотами, що мають в собі життездатні сили і переховують наші думки в формі живого духа. Книги є повні творчого життя, сили і врожайні, як казочні зуби змії, що з їх посіву виростають лицарі для боротьби з лихом”.

Гарну оцінку книжки дає один з визначніших французьких письменників XVII. віку Франсо Фенельон, який з насмішкою говорить: „Колиб давали мені всі королівські корони за мої книжки — я відкинувби таку пропозицію, прямо зі зневагою”.

Дотепне порівнання знаходимо в одного визначного літературного критика XIX. століття — Юрія Брандеса, який пише: „Книжки мають цю перевагу над людьми, що передовсім заставляють нас думати, чого від людий рідко коли можна діждатися; по друге — книжки мовчать, коли їх не питають, а люди мало коли відзначаються такою лагідностю; по третє — книжки є все вірними приятелями людий, міжтим про чоловіка не все можна це сказати”.

Один з французьких публіцистів, Лябує, признає тому народови право на самоозначення, який багато читає і працює. „В загальній карті Европи місце кождому народови визначується по скількости й якости книжок, які він прочитав”..

Таке значіння надають книжкам світочі європейської культури...

А наші люди?..

І в нас діячі українського слова високо ставили свою рідну книгу...

Вже в старому нашому письменстві маємо на це докази, напр. в „Збірнику Святослава” з 1076 р., де незвісний автор захвалює читання книжок такими словами: „Добро єсть, братие, почитанье книжьное, паче вся кому хрьстьяну; блажени бо, рече, — испытающии съвѣдѣния его, вьсѣмъ сьрдьцьмъ възищютъ его. И поразумѣвая убо истиннѣ писания, правимъ єсть ими”...

Вагу книжкам знає також митрополит Кирило Туровський (з XII. століття), який каже: „Сладки медвяный сокъ и сахаръ, обоей-же добрѣй книжный разумъ... Властители міра сего и чоловѣци, труждающіеся въ житейскихъ вещахъ, прилѣжно требують книжного почитанія”.

Добре розумів завдання книги для українського народу др. Франц Скорина, перший видавець українського друкованого слова, призначеного „людемъ посполитымъ къ доброму наученію”. Видаючи друком „Учебная Псалтырь” у Празі, в 1517 р.*) писав він у передмові до цеї книги: „Мы, братия, не можемъ ли вовеликихъ послужити посполитому люду рускаго (українського) языза, — сие малые книжки праци нащее приносимо имъ”.

Правда—після смерти Франца Скорини — на деякий час припинилася у нас друкарська справа. Щойно в 1568 році московський еміґрант Іван Федорів, втікаючи перед переслідуванням своїх земляків, втік у Заблудів (де гетьман Гр. Ходкевич приняв його) і там видрукував „Євангеліе учительное”. У передмові до цеї книжки сказано видавцем ось що: „Помыслилъ-же если выдрукувати сію книгу, вырозумѣнія ради простыхъ людей, преложити на простую молву”. Одначе — по кількох роках (коли Ходкевич відмовився далі видавати книжки) мусів наш друкар дальше мандрувати й опинився у Львові, де по сѐликих труднощах засновує першу українську друкарню (теперішню друкарню Ставропигійського Інституту при церкві св. Успенія) і там видав у 1574 році першу друковану книжку на українській землі, а цею книгою був „Апостолъ”. Від того часу поширюється друкарська справа по всій Україні і вже в середині XVII. віку налічувалося у нас 24 друкарень. Правда, цих друкарень було у нас менше ніж у Західній Европі, але не треба забувати того, що саме тоді на Московщині була всього одна друкарня...

*) Властиво першою славянською книгою була церковна книжка „Октоїх”, видана в 1490 р. Німцем Швайнольтом Фіолем в Кракові.

(Конець буде).

ОПОВІЩЕННЄ.

ПОЗІР ГОРОЖАНИ В НЮ ЙОРКУ!

В четвер, 9 Octobra 1924 о 8. вечером в Українськім Демократичнім Клюбі при 59 St. Mark's Place Др. Л. Цегельський виголосить РЕФЕРАТ на тему „Для чого Українці повинні брати участь в американській політиці і виборах”, а також Др. В. Серович, кандидат на конгресмена, виголосить реферат на тему „Загальний огляд в політиці на часі”. 233-35

Вступ вільний також горожанам нечленам. Виділ

19.000 МОРҐІВ НА ПАРЦЕЛЯЦІЮ.

Польське міністерство аґрарних реформ звернулося до міністерства хліборобства з домаганнем переказати нові державні ґрунта під парцеляцію. Загальний простір маєтків, обнятих зголошеними виказами виносить 19.000 морґів.

УБИВСТВО ПОБЕРЕЖНИКА.

До слідчої експозитури польської поліції у Львові, наспіла відомість, що в т. зв. Полянському лісі під Мокротином в Жовківщині, найдено трупа побережника Шперлінґа. Заходить підозріння, що вбивста доконали з мести лісові робітники.